

Minun Afrikka-kirjani

sanellut Anni Arffman

puhtaaksikirjoittanut AA

syanotypiat AA

Minun Afrikka-kirjani

Akseli Gallén-Kallela matkusti Brittiläiseen Itä-Afrikkaan nykyisen Kenian alueelle vuonna 1909 ja saneli myöhemmin 2-vuotta kestäneestä matkastaan muistelmat, teoksen, joka sai nimen Afrikka-kirja. Minä vietin aikaa kaksi viikkoa Länsi-Afrikassa, siis täysin eri seudulla kuin Gallén-Kallela, Dakariissa Senegalin pääkaupungissa Atlantin saartamana. Eli oikeastaan tästä ei tule Afrikka-kirjaa, vaan pikemmin muutama nuhjuinen sivu, jossa täysin epäloogillisesti ja sattumanvaraisesti vertailen matkaani Akseli Gallén-Kallelan Afrikan ekskursioon 110 vuotta sitten, vain koska satun kuuntelemaan äänikirjana hänen Afrikka-kirjansa matkani aikana. Joten sanotaan sitten Afrikka-esse, joskin se antaa väärän tieteellisen mielikuvan siitä että minulla olisi runsaasti historian tajua tai edes jotakin taustatietoa Afrikkaa koskien. Todellisuudessa en juurikaan tiedä minne olen menossa, mutta olen lukenut Wikipediasta sen verran, että tiedän meneväni Senegalin pääkaupunkiin. Olen vain utelias ja ajattelen, että sittenhän sen näkee, paikan päällä. Sanelen tätä nauhuriin Espanjassa, jonne olen jatkanut kaamospakolaisuuttani Dakarista, sillä minulla ei ole ketään kuka kirjoittaisi muistiinpanoni ylös, joudun tekemään sen itse. Eikä minulla ollut Senegalissa kolmikymmenpäistä kantoväkeä eikä muutakaan palvelusväkeä ellei autokyytejä oteta huomioon. Ja sitä, että mikäli seurassa oli miehiä, nainen ei kantanut mitään käsilaukkuaan painavampaa itse.

Aloitetaanpa Suomesta. On kaamos. Oikeastaan vuosi sitten. Kuulen mahdollisuudesta lähteä kuvataiteilijana Senegaliin Dakar-Finland music festivalille. Olen viettänyt helvetillisen alkuvuoden 2019 ja mielessäni on alkanut siintää pakosuunnitelma pois piimeydestä, pois Suomesta. Jos selviäisin hengissä, en enää tänne jäisi seuraavan joulun aikaan. Kun kuulin Dakar-Finland music festivalista, ilmoittauduin mukaan ja onneksi tein niin. Selviydyin seuraavan lokakuun ja marraskuun ja joulukuun alun sillä tiedolla, että kohta päästään. Löylyttelin Pikisaaren sähkösaunan loimussa, ei ollut paidatonta kylvettäjä. Lämpö lämmitti ehkä luita, mutta ei mieltä, oli aika varata matka. Toisin kuin Gallén-Kallelan aikaan rokotteet on keksitty. Minun ei tarvitsisi kuolla ainakaan mihinkään vanhaan kulkutautiin. Sain kaiken hoidettua ajallaan ja lähdin matkaan.

Matkanteon vaivoista

Tapaan Terhin Helsinki-Vantaalla. Hyppäämme koneeseen. Turkish Airlines tarjoaa kolmen lajin aterian niin Istanbuliin lentäessä kuin sieltä lähtiessäkin. Matkanteossa on toki vähän vaivalloista se, että se tapahtuu yöllä, kolmen lajin yöpala houkuttaa, mutta miksi oi miksi se tarjoillaan jo kolmen tai kahden aikaan yöllä, eikö voisi odottaa että on aamu? Kuitenkin tahdon syödä herkullisen sapuskani, ja tyydyn nukkumaan pätkissä kuten suurin osa muistakin matkantaittajista.

Matkanteon vaivoista selvittää Dakarin lentokentälle asti. Aamu on koittanut Afrikassa. Meitä vastassa on Macoumban lähettämä kuljettaja. ”Terhi” lukee hänen kyltissään. Heti pihalle päästyämme meitä lähestyy kaiffari, sitten toinen ja kolmas. Hekin sanovat olevansa taiteilijoita ja niin käy erehdys ja oppirahat maksetaan. Terhi luulee heitä osaksi ryhmäämme ja minä taas haluan saada autonoven kiinni, joten maksan heille vähän. He haluavat kymmenen euroa! Tästäkö nyhtäminen alkaa? Kymmenen euroa on lähestulkoon oma päiväpalkkani, jos työkkärin rahoja ei oteta huomioon. En minä voi maksaa kymmentä euroa. Annan kaksieuroisen, jotta mies päästää ovesta irti. Hänen kaverinsakin vaatii vielä euron. Sitten pääsemme matkaan autolla, joka on aikamoinen kottero, mutta käy ilmi, että se on senegalilaisessa mittapuussa hyvinkin hyväkuntoinen, jopa turvavyö löytyy takapenkiltäkin.

Maisema ei hivele silmää. Ei sillä tavalla kuin joskus lentokoneen kaukomaille laskeuduttua. On kuivaa, karua mutta aurinko paistaa toki. Amuletti killuu kuljettajan etupeilistä, myöhemmin käy ilmi, että tämä on liikenneturvallisuuteen tehty ainut satsaus dakarilaisessa liikenteessä. Pysähdymme porteille, erilaisille tietulleille, kuljettaja ojentaa pienen setelin, pienen tai suuremman ja matkamme jatkuu. Vajaan tunnin vaelletuamme paahteessa ja kuumuudessa toivoen, että kuljettaja avaisi välillä myös ikkunat, saavumme Sunset Beach Hotelliin. Tämä ei ole aaltopelistä kyhätty vaja kuten Akseli Gallén-Kallelan erämaa-asunto Afrikassa, mutta ei se mikään tasokaskaan hotelli ole.

Emme saa huonetta, afrikkalainen aikakäsitys alkaa valjeta samantien. Huoneet joiden meillä piti olla, 2 kappaletta, eivät ”ihan vielä” ole valmiita, kohta ne olisivat. Olemme rätiväsyneitä vuorokauden matkustamisen jälkeen. Saamme kuitenkin huoneen, jossa levätä väliaikaisesti. Myöhemmin tulee tietoomme, että juuri kyseinen huone on kahden tunnin päivahotellihuone. Sen nukkainen peitto on osittain valkoisen kovettuneen eritteen peitossa, en usko että lakanoita on vaihdettu, mutta olemme niin väsyneitä että pötkähdämme sängylle hetkeksi. Kysymme taas huonetta, sitä ei tietenkään ole. Lähdemme ulos, olemme nälissämme. Meiltä on nyhdetty rahaa, hotellin ahne madame tahtoo jokaisen eurooppalaisen pennimme ja maksan kahvista ja munakkaasta saman verran kuin Helsingissä maksaisin. Tähän en ollut varautunut.

Atlanti pauhaa kuitenkin Sunset Beach Hotelin vieressä, sen kolmesta tähdestä jokainen on täytynyt tulla rantasijainnista. Menemme Terhin kanssa rannalle pelaamaan aikaa. Tavarat jätetään päivähuoneeseen, jonka lukko toimii tai ei toimi, yhtäkaikki, herran haltuun. Atlanti on upea. Upea upea UPEA. Aallot ovat isoja ja pauhaavia. On mahdotonta kuvitella, että niissä kukaan voisi uida eikä niissä kukaan varmasti uikaan ellei ole tippunut laivasta. Vain surffaajat uskaltavat aaltoihin. On kaunista ja matkasta väsyneenä suomalaisena tahtoisin vain olla, mutta se ei ole mahdollista. On juteltava kauspiaille, miehille, kaikenlaisille jutuniskijöille, joita yksi toisensa jälkeen ilmaantuu tiellemme. En tiedä kuinka toimia. Epäkohteliaskaan en tahdo olla, mutta ystävälliset eleet

johtavat nopeasti pitkiin ja yhä pidempiin keskusteluihin, tuote-esittelyihin, lahjojen antamiseen, lahjojen, jotka eivät kuitenkaan ole pyyteettömiä vaan niiden tarkoituksena on tienata vähän rahaa. Mikäs siinä, siinä missä Akseli Gallén-Kallela keräilee nahkoja, olen minäkin eräänlainen metsästäjä-keräilijä. Mutta haluaisin tuotteen jonka haluaisin, en mitä tahansa tilaavievää kora-soitinta, sillä edelleen minulla ei ole 40-päistä kantajajoukkoa eikä varsinkaan rahaa ostaa ekstramatkalaukkua. Uuvuttavan väistelyn jälkeen palaamme hotellille. Huone ei ole vielääkään valmis. Lopulta kun huone valmistuu, niitä ei ole kaksi kuten oli puhe. Terhi on sanonut ehdottomasti haluavansa oman huoneen ja oman sängyn. Käy niin että meillä on yhteinen huone, yhteinen sänky ja yhteinen lakana, jonka alle pujahtaa. Huone on suttainen, mutta sänky on hyvä. Uni maittaa kuitenkin. Seuraavana päivänä sanomme, että on ihan turha ottaa kahta huonetta, sillä hotelli on kallis. En ikinä olisi uskonut, että olen tullut Afrikkaan olemaan köyhä, vaan salaa toivoin voivani kerrankin elellä herroiksi.

Saalistamisesta

En tullut Afrikkaan saalistamaan, mutta saalistamaan jouduin. Ruoan hankkiminen kasvissyöjälle ei ollut erityisen helppo tehtävä. Koska madame on nyhtänyt jo päivän ruokabudjettimme, menemme rannalle etsimään sopuhintaista ruokapaikkaa. Näemme

erilaisista pahvin ja pellin palasista kyhätyn kojun, jossa vitsikkäästi lukee Restaurant. Astelemme niin sanotusti sisälle ja tiedustelemme millaista ruokaa ravintolasta saa. Saisiko sieltä mahdollisesti Mafea. Mafea ei ole tarjolla, mutta kalaa ja kasviksia sen sijaan. Jätämme idean hautumaan. Menemme rannalle, pyristelemme eroon erilaisista kauppiaista, gambialaisista miehistä ja muista kulkijoista. Nääntyneenä raa-
haudumme polttavaa hiekkaa pitkin takaisin hotellia kohden kunnes edessämme siintää Restaurant-kyltti. Ravintolassa oli naisväkeä, tällä kertaa rehellisen oloista. Menemme tilaamaan ruoat. Meillä on hauskaa, ja jonkinlainen yhteinen kieli. Lapset viihdyttävät meitä, mekin viihdytämme parhaamme mukaan heitä. Odottelemme ruokaa ainakin tunnin ja katselemme samalla kuinka se valmistetaan. Kaikki näyttää herkulliselta, mortteliin menee mausteita, yrttejä, vihanneksia, chiliä ja maggi-kuutio. Niistä muodostuu tahna, joka on kalallemme kaveriksi. Myös kulkukauppiaat löytävät tiensä ravintolaan, en tiedä mistä kautta juttu kulkee, mutta jostakin se on kulkenut. Lopulta kaikenlaisten etappien jälkeen, myös sen että Terhi on hakenut lapsille suklaata sisältä hotellista, pääsemme nauttimaan upean kala-aterian. Kalaa ja vihanneksia on keitetty liemessä ja lopulta siinä on keitetty riisikin. Munakoiso on uskomattoman herkullista. Syön koko matkan parhaan aterian. Lopulta ostan katukauppiaalta vielä tyylikkään takin sekä kätevänoloisen mekon, ensimmäiset taljani. Raahaudumme takaisin hostelliin, se päivä on pelastettu.

Seuraavana päivänä olen sairas. Kaikki tiet eivät viittaa suoraan löytämäämme katukeit-

tiöön vaan olen voinut sairastua melkein mistä tahansa. Pienikin määrä vettä riittää sairastuttamaan ensikertalaisen. Hourailen päivän ripulissa ja kuumeessa, oksentelen ja sen jälkeiseen helpotukseen nukahdan. Katselen kuinka Atlanti vyöryttää rantaan aaltojaan ja kuuntelen niitä. Torkun aaltojen houreisiin. Ajattelen etten pysty lähtemään mihinkään. Mutta koko päivän maattuani löydän kuin löydänkin voimia siirtyä karavaanimme seuraavaan etappiin, Mixaan. Kyydin kerrotaan tulevan kohta, kyyti ei tule kohta. Odottelemme sitä, käyn välillä ripuloimassa, odottelemme lisää, odottelemme aktiivisesti. Odottelu on tullut tutuksi kolmena ensimmäisenä matkapäivänä. Sellaiseksi matkani muodostuisi. Jokainen päivä odotamme jotakin ja se jokin saapuu tai sitten ei saavu, mutta aina siinä välillä tulee jotakin kysymätöntä, jotakin mitä et osannut pyytää, mutta joka tekee päivästä kiinnostavan.

Viimein kuljettaja saapuu, hän on iso kaveri, jonka kalju kiiltää. Kysyn onko hän kuskimme, hän väläyttää ison hymyn auton ikkunasta, ojentaa kätensä, ja sanoo you are looking fine. En ole kuulevinani vaan kysyn että mitä että... I am just saying you are looking fine, hän toistaa hymyillen ja aavistelen että kaikki suunnitelmani siitä miten vasemmassa nimettömässäni oleva sormus riittäisi pitämään miehet loitolla alkaa tuntua hieman huterilta. Hyppäämme Babacarin kyytiin. Emme varsinaisesti tiedä minne olemme menossa, mutta tiedämme että johonkin asuntoon. Saavumme siistille mutta tylsälle asuinalueelle. Meillä on länsimaalaisen oloinen kämppä, Ikealla sisustettu, sel-

lainen minkä voisi löytää mistä tahansa lukuunottamatta sisäpihan kauppojen tuoksua, joissa kuvotuksen keskellä havaitsen kuivatut kotilot. Niiden tuoksu saa minut voimaan enemmän pahoin ja siitä päätellen että kotilolaatikot on sijoitettu kauppojen ulkopuolelle, niiden tuoksua ei arvosta karpästen lisäksi moni muukaan.

Pesiydymme Mixaan ja kolmioomme ja suureksi onneksi meillä on omat vessat ja laukunkantajat, jotka tuovat meidän neljä matka-arkkuamme, joihin eivät kuulu rokokoo-kalusteet. Mixassa maalaan, maalaan kännykän kuvista, sillä ikkunasta ei näy mitään erityistä. Maalaan kuvista, joita olen ottanut, mutta niin Gallén-Kallelakin teki. Ja Gallén-Kallelan tapaan minäkin karsin turhat nykyaikaisuudet, turhat printtipaidat, turhat rumat länsimaiset kuteet, jotka ovat pilanneet tämän kansan estetiikkaa siirtomaahallinnosta lähtien. Mutta paikalliset kankaat ovat upeita, leikkaukset hienoja, turbaaniveistokset komeita. Nämä naiset eivät pelkää kimalletta ja loistoa. Heidän piirteensä ja tumma ihonsa eivät jää niiden varjoon samaan tapaan kuin hailakan skandi-naavin värimaailman ne jättäisivät täydellisesti . Mutta välillä tunkee vaatteisiin cuccit ja ällöttävät louisvuittonit, niiden piraattiversiot. Siispä maalaan ihmisiä ja sairastan. Niin kauan kun en syö mitään, voin ihan hyvin. Mutta kun syön, kuvotus alkaa, minua kuvottaa päiväkausia. Öisin oksennan sen mitä olen illalla nauttinut.

Toisena päivänä Mixassa kohtaan taistelun, johon en ollut valmistautunut. Kun

sytytämme sisääntullessamme ovella valot, Terhi kiljahtaa, katso Anni! Ryntään paha-aavistellen asuntoomme ja minäkin näen sen. Nyrkin kokoisen nopeasti liikkuvan huippuälykkään vanhemman toverilajin. Se on ollut täällä ennen meitä ja jää jälkeemme. Se on valtava torakka. Alamme puida strategioita, sytytteleme nuotiot, valvomme. Terhi on rohkeampi nainen, hän menee kohti otusta, avaa oven, jotta otus saataisiin häädettyä paratiisistamme, mutta se hyökkääkin Terhin jalkoja kohti ja Terhi peräytyy kanssani keittiöön joka yhdistyy olohuoneeseen. Huoneen läpimitta on noin 7 metriä, pakkaudun huoneen toiseen reunaan, olen siellä passissa. Torakka on hakeutunut tv-tason alle. Pidän jatkuvasti silmällä ettei se pääsisi poistumaan kummaltakaan puolelta tietämättäni. Ajatus siitä, että tämä olento häipy huoneistoon enkä tiedä missä se on ja että minun on vietettävä tulevat päivät sen kanssa, ajaa minut hulluuden partaalle.

Vartioin ja pidän nuotiota. Huomaan että Terhi alkaa luovuttaa, mikä harmittaa minua, sillä hän on meistä se pelottomampi. En tahtois alistua siihen, että torakka on meitä fiksumpi. Terhi yrittää vielä viimeisen kerran hätistää sitä harjalla. Mitään ei tapahdu. Sitten Terhi katsoo tv-tason alle rohkeasti. Täällä se on! Peto on löytänyt kolosen, johon harja ei yllä. Siellä se katsoo meitä vaanien, tietäen olevansa turvassa. Ei auta muu kuin luovuttaa. Jätän valot päälle, että se ei tuntisi oloaan seikkailulliseksi ja lähtisi yön hämärissä tutkimaan koko kämppää. Pidän huoneeni visusti kiinni. Ripuli on vaikeana, joudun käymään vessassa jatkuvasti, joka kerta kun avaan oven, tarkkailen tilanteen,

katson itään ja länteen, koilliseen ja kaakkoon, kauas vuorille sekä taivaan korkeuksiin. Torakkaa ei näy, pujahdan vessaan ja luikin takaisin sänkyyn, tätä toistuu kymmenen kertaa yössä. Alan olla heikko, mutta aina on jotakin ohjelmaa, on joku tiedotustilaisuus, joku lounas jossakin, lämmittelykeikka, on jotakin mitä täytyy mennä odottelemaan jon-
nekin. Niin kauan kun en syö, oloni pysyy siedettävänä.

Ensimmäinen basaariretki (ja kaikki loputkin)

Akseli Gallén-Kallelalla ja hänen aikalaisillaan on kova tarve omistaa Afrikka, kun he sinne menevät. He lähtevät safarille ja ampuvat eläimiä niin paljon kuin ennättävät. Kun Gallén-Kallela meinaa kuolla malariaan, hän viettää houreisia kuumeisia öitä ja se mikä häntä harmittaa eniten on, kun leijona juoksi häntä kohti ja hän ei osunut siihen. Minäkin tahdon omistaa Afrikkaa. Mutta en tahdo tappaa eläimiä. Heti ensimmäisenä päivänä omistamisen himon ansiosta uskaltaudumme basaariin, sen mutkikkaisiin pi-
eniin käytäviin, joissa tuoksuu inhottava kuivattu kotilo, kala, liha, mausteet ja halvat hajuvedet. Katujen vierille, joissa haisee aina pakokaasu. Kaikki nämä löyhkät, jotka vain korostuisivat sen myötä mitä sairaammaksi tulisin ja mitä enemmän minua kuvotti. Mutta ensimmäisen päivän basaariretken kuljimme vielä surutta ja hieman jännittyneinä siitä olisiko meidän todella soveliasta mennä keskenämme, kaksi valkoista naista kul-

makunnan basaariin, jossa takuulla ei näkynyt ketään muuta valkoista ihmistä.

Ne kankaat! Ne lumoavat kankaat... Kankaat tulevat olemaan parasta graafista taidetta, jota näen reissullani. Kuosit ovat upeita, tahtoisin kaataa näitä, tahtoisin omistaa nämä, tahtoisin nämä taljat seinilleni ja lattialleni, jotta voisin kieriä niissä. Mutta en vielä tiedä miten homma toimii, tyydyn katseluun. Jo seuraavana päivänä paikallinen ystävämme, mies joka on ihastunut Terhiin ja tahtoisu muuttaa hänen kanssaan Eurooppaan, kuulee että meitä kiinnostaisi teetättää taljoistamme räätälistä mittatilausvaatteita. Hän tuntee kulmat kuin omat taskunsa ja kertoo tuolla olevan kangaskaupan ja tuolla taas räätälin. Suuntaamme kangaskauppaan ja lopultakin alan napsia saaliita. Tuon joka näyttää avaruudelta, tuollaisen, jossa on ihmeellisiä futuristisia pallukoita, jotakin 60-luvun populaiteen kaltaista. Tuollaisia upeita vaaleanvioletteja kuvioita yhdistettyinä murrettuihin sävyihin, niin kekseliäitä kuoseja ja värejä, että ihmettelen keitä ovat ne taiteilijat, jotka kuosit suunnittelevat. Terhi ostaa mekkokankaan, minä en vielä. Suuntaamme räätälin pajaan, jossa Singerit laulavat. Siellä on kaksi ompelukonetta, jotka ovat sikäli edistykseksiä, että niitä ei tarvitse polkea. Poljettaviakin koneita näen, mutta nämä ovat mootoroitu.

Seuraavalla basaarireissulla minäkin kaadan mekkotaljan. Tässä kohtaa olen jo päättänyt teetättää itselleni jonkinlaisen vaateen, en oikein tiedä millaisen, mutta jotakin

teettäisin. Tämä on vähän pliisumpi kangas, mutta se sopii pliisuun skandinaaviseen maantienharmaaseen olemukseeni täydellisesti, koska siinä on raikas kylmä sininen ja hieman afrikkahenkistä kuviota. Sininen on kauttaaltaan murrettu valkoisella krakeloinnilla ja siinä on pieniä okranvärisiä kiemuroita. Hinnoista neuvotellaan etukäteen, tietenkin myös räätälin pajassa. Räätäli on nauravainen mies. Hän on töissä aina, kun kuljen liikkeen ohi. Aina hän on myös nauravainen, hyvällä tuulella. Kysyn hintaa, 10 000 sefaa, se on viisitoista euroa. Hassua, minulla ei ole varaa syödä Afrikassa, mutta minulla on vara teettää räätälöity mekko. Täällä voisin kulkea pelkästään räätälöidyissä vaatteissa niinkuin ehkä moni kulkeekin. En viitsi edes tinkiä sillä eurooppalaisittain hinta on niin pieni, että maksan sen mielelläni.

Basaareilta tarttuu mukaan kaikenlaista. Kulmakunnan basaari on jollakin tavalla turvallinen ja ystävällinen, vaikka siellä onkin hälyisää ja haisevaa. Siellä on helppo olla, eivätkä kaikki edes esitä kohtuuttomia pärstäkerroinhintoja. Tuntuu että etenkin naiset saattavat periä saman hinnan kuin muiltakin, ainakin lähes saman, ainakin toisinaan.

Voi pojat, kyllä minäkin tahdon Afrikan tuoda kotiini! Pala palalta. En tiedä mikä tuo alkukantainen himo on. Miksi muistot eivät riitä? Miksi en vain hengitä ilmaa, paina kaikkea muistikuviini ja katso asioita sielun silmin. Ei, täytyy saada mukaan kuosit, kankaat, korut, vaatteet, saippuat, voiteet ja valokuvia, loputon määrä valokuvia. Huono-

ja kuvia, hyviä kuvia, toisaalta kuvia, joista tulee aina hyviä, koska kaikki kuvattava on niin kiinnostavaa. Näin tapahtuu Village Des Artsissa, jossa vierailimme yhtenä päivänä. Tuntuu, että mihin vain kameransa asettaa, mistä vain kuvan ottaakin, aina on edessä joku mielenkiintoinen kompositio, jotakin mitä taiteilijat ovat pihalle rakennelleet. Nämä korttelit on annettu ilmaiseksi taiteilijoiden käyttöön ja käyttöönsä he ne totisesti ovat ottaneetkin. Rakennukset ovat täynnä pienehköjä studioita. Tapaamme taiteilijan, joka alkemistin lailla luo vinyylistä nahankaltaista materiaalia ja rakentaa siitä veistoksia. Hän kertoo hänellä olevan näyttelyn Washingtonissa. Aistin että hänessä on tähden aineksia. Myöhemmin maalaan hänetkin. Myös hänen studiossaan tapahtuu maalauksellinen varsin jollain lailla eksotisoivaa ja kolonialistista silmää vaativa maalauksellinen hetki, kun nainen kantaen päässään isoa banaanivatia kuin Chiquita-logon nainen, kiertää myymässä taiteilijoille banaaneja. Kätevää tietenkä. Nappaan hänestä kuvan. Valo siivilöityy huoneessa kauniisti. Kuvasta tulee hieno, aion ehkä maalata siitä maalauksen.

Tapaamme myös paljon kaupallisempiakin taiteilijoita, heidän tuotteensa näyttävät enemmän matkamuistoilta, hienoilta sellaisilta. Kaikki ovat mukavia ja jaksavat jutella meille, vaikka turisteja varmaankin ällistelee siellä usein. Kyseinen päivä vain on hieman unelias ja epätodellinen sunnuntai. Veistäjien puolella on rajumpaa. Siellä voi haistaa kuuman ahjon, siellä käytetään työkaluja, siellä valetaan pronssia. Mies on valanut vahaisia päitä, tummaihoisia päitä, kottikärryllisen. Kottikärryissä on myös tupakkapa-

kkaus, jossa lukee fumer tue, tupakointi tappaa. Kuolleilta näyttävät päätkin. Missään kohtaa ei tunnu vaaralliselta, vaikka koluamme ihmeellisiä takapihoja ja vajoja ja ties mitä, tietenkin kunnioittaen ja kohteliaasti, kysyen aina luvan, jos jossakin on joku, jolta lupa kysyä. Paikka on vaikuttava. Se on takuulla turistikohte, mutta se ei vaikuta yhtään turismin pilaamalta. Tiedäthän sen efektin, kun kaikki muutkin käyvät jossakin, siitä tulee banaalia, vaikka kohde olisi hieno (juuri siitä syystä siitä on tullut kohde, jossa kaikki muutkin käyvät). Niin Akseli Gallén-Kallelakin lähti jonnekin, jossa Suomesta ei ollut käynyt varmaan juuri kukaan muu. Lukuunottamatta onnettomia lähetystyöntekijöitä, jotka lähtivät turmelemaan luonnonlapsia kuten Gallén-Kallela Kenian alkuperäiskansoja kuvaa.

Villi-ihminen

Retkeni on loppumassa ja on aika sanella viimeinen luku enkä todellakaan aio tehdä sitä ihan selvinpäin, koska en millään muutenkaan jaksaisi. Miten kiteyttää tuo reissu? Kiteytys on aina vaikeaa. Ja sanoa loppuun jotakin ylevää myös omasta maastamme, kertoa jokin syy miksi kuitenkin haluaisin vastata kotimaani kutsuun ja palata kotiin. Maamme pitäisi saada nousta potentiaalinsa ja itsenäistyä, ja siinä prosessissa haluaisin tuoda korteni kekoon johon tyyliin Gallén-Kallela saneli ylevän loppulukunsa. Gallén-Kallela,

joka itseasiassa oli Afrikassa onnellisimmillaan.

Löytyikö villi-ihmisiä? Kuten Gallen-Kallela viittaa, länsimaiset vaikutukset ja hänen mielestään erityisesti lähetyuskoulu oli se, joka tuntui turmelevan alkuperäiskansaa. Huomasin, että ainakin länsimaiset vaikutukset turmelivat muotia. Alkuperäiset vaatteet olivat todella kauniita silloinkin kun ne olivat itselleni aivan liian yltäkylläisiä. Ihmiset olivat mukavia, miehet olivat herrasmiehiä ja miten Terhi asian muotoilikaan: Todella hienoviritteisiä lähestymisessään. Niin hienoviritteisiä, että vaikka olin pistänyt lähtiessä sormuksen sormeen sen merkiksi, että olen varattu enkä kiinnostunut mistään lomaromanssista niin päädyin parikin kertaa tuplatreffeille. Oli siis vaikeaa olla päätyttä. Totesin poikaystävälleni hauskaasti kännykän välityksellä, että olen tässä treffeille lähdessä, mutta hän muistutti että liikaa siimaa ei kannattaisi antaa. Mielestäni en ollut antanut yhtään siimaa missään vaiheessa, mutta yhtäkkiä siinä sitä oltiin kuun valossa meren rannassa istuskelemassa.

Joka tapauksessa meille oltiin aina mukavia, kaamospakolainen vastaanotettiin hienosti. Why don't you come and live here? He toivottivat tervetulleeksi asumaankin kotimaahansa. Kymmenet ihmiset sanoivat Welcome, welcome to Senegal, tulivat juttelemaan, pitivät seuraa ja toivottivat tervetulleeksi. Jos sanoi, että I love Senegal but this pollution, gases from cars, couldn't live with this, ei sekään ollut ongelma, silloin täytyi vain mennä

kauemmas pääkaupungista maaseudulle, jossa ilma oli raikas. Kieltämättä houkutteleva ajatus todennäköistä sairastelua lukuunottamatta.

Siihen nähden kuinka erilainen kulttuuri oli, niin yllättävän samankaltaisia me ihmiset olimme ja nauroimme samoille jutuille. Gallén-Kallelakin kertoo samasta ilmiöstä. Vaikka ei ehkä ihan ymmärretäkään sitä mille toinen nauraa, nauru tarttuu. Kaikki aistivat, että nyt on hyvä juttu. Jotakin todella sympaattista oli siinä miten autolla liikuttaessa ei ikinä katsottu Mapsia eikä karttaa vaan kysyttiin joltakin. Ensin juttelemaan tuli joku tyyppi ja sitten sen kaveri ja sitten sen kaverin kaveri ja lopulta saattoi koolla olla isokin porukka neuvonpidossa, ja perille lopulta aina päästiin.

Paikallinen aikakäsitys oli hyvin erilainen. Ylipäätään festivaalin järjestely varmasti oli haastavaa. Enimmäkseen aina odoteltiin, että jotakin tapahtuu ja sitten jo ennätti ajatella, että tapahtuukohan sitä kunnes kaikki järjestyikin. Todennäköisesti henkilökohtaisten kontaktien ansiosta. Kaikki järjestyy, don't worry, niinkuin on tapana sanoa. Ei tosin Suomessa.

Mitä muuta? Ihmiset olivat kauniita, jotenkin voimakkaan näköisiä. Harmitti heidän puolestaan Dakarin päästöt. Koska autot olivat aivan hirveässä kunnossa, pakokaasut kaduilla olivat niin ikään hirvittävät. Harmitti heidän puolestaan, koska oli vaikea kuvitella,

että niissä oloissa voisi elää kovin pitkän elämän. Ehkä siksi se ennustaja, joka halusi kerjätä rahaa, ennusti minulle heti ensimmäisenä pitkää ikää, se oli varmasti suurin hyvä toivotus. Että saisi elää pitkän elämän. Live and learn. Ja varmasti toinen hyvä toivotus, jonka niin ikään sain, olivat kaksoset, paljon lapsia turvaamaan tulevaisuutta. Kerralla kaksi, mikäs sen parempaa?

Musiikkituokiot olivat mahtavia. Ne vaikuttivat aina etenevän spontaanisti, mutta musiikillisesti täysin nautittavasti. En aina tiennyt oliko kyseessä improvisaatio vai joku olemassa oleva biisi. Suomalaiset, senegalilaiset ja muistakin maista kotoisin olevat muusikot soittelivat yhdessä ja se kuulosti todella hyvältä. Me kuvataiteilijat maalasimme yhdessä muraalia. Mutta itse en ehkä ole sellainen jamittelija tai ainakin minun olisi täytynyt hallita kieli paremmin, jotta olisin voinut kommunikoida sanallisesti muiden maalajamittelijoiden kanssa.

Tunsin myös naisena kevyttä holhouksen tuntua. Esimerkiksi sellaista, kun ripustin teokseni taidenäyttelyyn, niin ne vaihdettiin puolestani eri paikkaan. Sellaista tiettyä holhoamista, vaikka naisena olo tuntui aika kohtuullisen tasa-arvoiselta, sillä paikalliset naiset vaikuttivat voimakkailta. Heillä oli vahva rooli ja bisneksiä eivätkä he olleet ollenkaan samantyyppisesti muslimeja kuin vaikkapa Turkissa, jossa naisia ei edes nähnyt liikkumassa yksin kaduilla. Senegalissa naisia liikkui yksin ja yhdessä aivan niinkuin Suomes-

sakin voisi liikkua. Mutta vielä tunsin jonkin asetelman, että en olisi ihan ehkä kykenevä siihen mihin miehet. Toisaalta kaikki olivat kauhean kannustavia ja kohteliaita ja kehuivat maalauksiani. Mieleepi tulivat Afrikka-kirjan kohdat, jossa modernilla ja aikalaistittain varsin suvaitsevaisella tavalla suhtautunut Gallén-Kallela viime kädessä käyttää tiukassa paikassa valkoisen miehen herruus-korttia ja komentaa villit asemaansa. Tunsin herra-kortin, sellaisen, joka saa pitämään vitsinä kysymystä, voisiko naisella olla monta aviomiestä, jos kerran miehellä voi olla monta vaimoa.

Sympaattisia tyyppjejä. Babacar, vähintään kaksimetrinen entinen koripalloilija, joka toimi autokuskinamme. Emme puhuneet paljoa samaa kieltä, mutta hänestä välittyi silmi vahva kuva siitä, kuka hän oli ja siinä oli jotakin viehättävän mutkatonta. I'm your little sister, Babacar. Pape Gomais oli selvä taiteilijasielu, hieman yksinäinen gepardi, joka jopa asuikin yksin, mikä oli aika poikkeuksellista. Mutta samanlaista erakkosielua Senegalissa olisi varmasti vaikea kohdata mitä Suomessa. Erakoinkin asui yksin perheen vieressä, aterioi äidin ruokapöydässä ja oli hyvin vahvasti laajassa yhteisössä mukana. Kara oli sosiaalinen, ystävällinen ja avulias, en tiedä miksi hän ei vielä ollut naimisissa. Ehkä hän etsi sitä oikeaa, eurooppalaista naista.

Kiteytys, missä se viipyy? Välihuokailua. Miten voisin kiteyttää? Meri kaikkialla, miehet pelaamassa jalkapalloa. Silloin kun he pelasivat, sai kävellä rauhassa, pallo voitti kiinnos-

tavuudessaan jutustelun sen ainoan valkoisen naisen kanssa, joka rannalla käveli, yksin vieläpä. Yksin saattoi liikkua ja se tuntui helpommalta kuin Istanbulissa, ainakin tietyillä alueilla. Ehkä huomiota sai, mutta se oli positiivista ja ystävällistä. Kerran halusin kävellä yksin ja sanoin sen ”I want to walk in peace” ja saman tien rinnalleni hölkännyt mies sanoi ahaa ja jätti minut rauhaani kävelemään. Afrikka-kliseitä: Huolettomuus elämänasenteessa, ehkä tietty kohtaloonalistuneisuus, joka alkoi tarttua itsenikin, mutta jotenkin positiivisella tavalla. Suhtautuminen, että kaikkeen ei voi itse vaikuttaa, tulee mitä tulee mutta kaikki järjestyisi tai sitten pääsisi hengestään. Ja usein asioita tapahtui yllättäen. Niinkuin sinä aamuna kun päädyin rumputanssiin naisten seremoniaan, josta en edes tiennyt mikä seremonia se oli. Enkä tänä päivänäkään tiedä. Siellä minä tanssin ja annoin heille vähän rahaa, he kuvasivat minua, ja me kuvasimme heitä.

Ilo, värit, hiekka, hiekkatiet, hevoset liikenteessä, niitä ei pidä unohtaa, kaiken kaaoksen keskellä nekin vielä. Ja illalla eläimet olivat syömässä jossakin moottoritien alla tai tien vieressä, pihoilla, siellä missä vuohetkin eli tuore maito. Maalaiselämä kaupungissa. Rinnakkaiset elämät, hyvin monenlaiset elämät, mutta kolhuuntumattomia ei nähnyt juuri koskaan. Tietenkin minä halusin palata Suomeen, mutta olisin myös halunnut nähdä paljon lisää. Olisin vain tarvinnut paljon enemmän taulukauppoja, että minulla olisi ollut varaa. Tietenkin myös enemmän aikaa.

Sairastaminen on yksi ongelma, kuten Gallén-Kallelankin aikana. Malaria puhkeaa silloin tällöin ja koko perhe sairastaa sen, skorpionit pistävät. Kuolema on sillä tavalla läsnä koko ajan. Ja toisaalta Gallen-Kallelan aikana se on ollut muutenkin lähellä. Jos muistan oikein, he ovat siinä kohtaa jo menettäneet yhden tyttärensä. Afrikassa konkretisoituu helposti se, että ei ihmishenki ihan niin vahvalla langalla ole kiinni, kaikenlaiseen mitättömäänkin voi kuolla, jos ei vaikka ole varaa rokotteeseen tai onni ei ole myötä. Nuoret miehet jumppasivat Dakarin biitseillä, koska ei ollut varaa sairastua. Minä tiesin koko ajan, että matkavakuutuksen ansiosta minulla olisi varaa mennä sairaalaan, jos oikein huonosti kävisi. Minä tiesin pääseväni sairaalahoitoon, mutta en yhtään tiennyt, että pääsisivätkö sikäläiset kaverini, oliko heillä samat mahdollisuudet. Kuolema ja ilo. Fatalismi ja optimismi. Molemmat läsnä yhtä aikaa, hieman lommoilla.

Tervetuloa Suomeen senegalilaiset ystäväni! Valitettavasti siellä kukaan tuntematon kadulla ei tule teille sanomaan, että tervetuloa ja miksi et muuttaisi tänne. Mutta tervetuloa kuitenkin. On vaikea kuvitella miltä Suomi näyttäisi. Hiljaiselta ainakin. Ei soi rummut, musiikki tai rukouslaulut eikä ihmisten puhe. Jopa Espanja tuntuu hiljaiselta Dakarin jälkeen. En osaa kuvitella kuinka hiljaiselta tuntuu Oulu tammikuussa 2020. Mutta tiedän, että suomalaisena minun on välillä olla rauhassa. Senegalilaisen on sitä varmasti vaikea ymmärtää, kukaan ei tee asioita yksin, se ei ole mikään juttu.

Löysin villi-ihmisen, se olen minä, enkä hallitse kohteliaita senegalilaisia tapoja. Pohjimmiltaan pelkään muita ihmisiä vaikka pidänkin heistä, ja sosiaaliset tilanteet tuntuvat raskailta. Näytän aina vähän eksyneeltä, silmät pyörivät ällistyneen uteliaina ympäriinsä. Voinko esittää kosmopoliittia käytyäni mantereella, jossa moni ei ole koskaan poikennut? Turha luulo. Vaikka kävisin missä ja miten monta kertaa tahansa, pohjimmiltani olen peräkylän maalaistyttö ja hyvä niin, sillä juuri siksi asiat ovat niin ihmeellisiä. Kun kysytään ca va - miten menee, en vastaa hyvin menee kuten kaikkialla muualla maailmassa paitsi Suomessa, vaan kerron ripulistani ja luettelen mahdolliset muutkin huoleni ja unohdan kysyä vastakysymyksen tilitykseni päätteeksi. Kotimaa. Haluan palata saareni rauhaan. Ei tarvitse enää esittää mukavaa eikä toisaalta mitään muutakaan. Ja silti kun palaan takaisin korpimaille, sinne minne kuulunkin, toivoisin että tunnustaisimme toistemme olemassaolon ja hymyilisimme edes vähän.

Merkittäviä asioita, jotka jäivät tyystin mainitsematta:

1. Goréen saari, saari, jossa orjia valmisteltiin matkustuskuntoon (syötettiin heidät vähintään 60 kiloiksi, jotta he selviäisivät laivamatkasta) ja josta heidät lähetettiin Amerikkaan. Miljoonia lähti ja iso osa myös kuoli jo matkalla saareen ja saarella sekä laivamatkalla Uuteen maailmaan. Vierailimme nykyisin turistikohteeksi muutetussa saarella ja sen viimeisessä jäljelle jätetyssä orjatalossa. Kammottava osoitus ihmisen kyvystä sulkea empatiakykynsä pois kokonaan, ja kohdella toisia yksinomaan julmasti ja mekaanisesti.

2. Mielettömän hieno retki Reservé de Bandiaan, jossa näin mm. kirahvin lähietäisyydeltä. Valtava olento naamioitui akasiapuumetsään niin hyvin, että jopa tarkkasilmäinen oppaamme ajoi ohi vierestä. Puistossa oli myös valtava 700 vuotta vanha Baobab-puu, joka oli toiminut satoja vuosia Griot-heimon hautausmaana. Aiemmin rantaravintolassa kiertelevä Griot-porukka lauloi minulle serenadin, jossa toisteltiin nimeäni. Luulen että siitä seurasi hyvää onnea.

Kuvaliitteet:

1. Sunset Beach Hotelin lähiranta, Atlantti
2. Tukehtuneen kilpikonnän luuranko rannalla
3. Ravintola, jossa syömme hyvin maukkaan aterian
4. Ravintolanpitäjän poika, joka viihdyttää meitä ruokaa odotellessamme
5. Sankarillinen siivooja, joka yrittää häätää torakan asunnostamme, mutta ötökkä on siinä kohtaa jo kadonnut. Hän löytää torekoiden kulkureitin ja auttaa tukkimaan sen.
6. Vahapäitä Village des Arts'n veistäjien osastolla
7. Perhe Takeifa, jonka luona vierailimme tuomassa terveisiä Suomesta. Kuvassa myös Terhi.
8. Miehiä pelaamassa jalkapalloa iltapäivällä Atlantin rannalla.
9. Naiset, jotka houkuttelevat minut rumputanssiin tuntemattomaan seremoniaansa.
10. Goréen saaren orjatalo ja ovi josta orjat pakotettiin Amerikan laivaan.
11. Griotien hautausmaa Reservé de Bandiassa.